

تنقیح مناط کتاب تاریخ تشیع در غرب اسلامی پس از شانزده سال، جامعه شناسی سیاسی دولت

history of Shi'ism in west of Islamic territories after sixteen years ,political sociology of state book Detailed explanation

دکتر محمد رضا شهیدی پاک^۱^۱ دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکز

چکیده

کتاب، جامعه شناسی سیاسی دولت بوسیله ابن خلدون دولت مرد معاصر این پدیده سیاسی اجتماعی روند خاص گردش قدرت بوده است و فرایند ظهور و سقوط دول در غرب اسلامی را مطالعه هوشمندانه کرده است. در مقدمه و پیشگفتار کتاب بارها آمده است که موضوع کتاب از جهت مکان و زمان ربطی به موقعیت معاصر و کنونی تشیع و تسنن در جهان اسلام شرق و غرب آن ندارد و قضیه فی واقعه و فقط مربوط به محدوده قرون وسطی متاخر است. گزاره های تاریخی دقیقاً مطابق به گزارش های متون است و به طور دقیق کتاب توصیف فرضیه بوقوع پیوسته و گزارش سکولار، ابن خلدون نخست وزیر دولت حفصیان است. دولت های اسلامی در مغرب و اندلس به طور متناوب ظهور و سقوط کرده اند و او از آن ها با عنوان دول - مستعده و مستقره - یاد کرده است. مولف در سال ۱۳۸۱ در مقالات تحولات کلامی و فلسفی مرابطین (۱۳۸۱) و موحدین (۱۳۸۲) و حفصیان (۱۳۸۴) و زیریان، تسلسل دول شیعه و سنی در مغرب و اندلس را تناوب فلسفی در قالب دولت های کلامی ارزیابی کرده است. زیرا موتور محرک این دول کلام تشیع و تسنن است. به طوری که گزارش ها ثبت کرده است. در این فهم گزاره ها، ابتدا امویان اندلس با حذف تشیع و نیروهای متمایل به آن ها از فتوحات، با سلسله قتل های زنجیره ای محمد، مالک و موسی بن نصیر و پسرش، جریان فتوحات را در اندلس متوقف ساختند و از قدرت فتوحات و غنائیم آن برای استحکام و تاسیس دولت امویان سود جستند و با استقرار دولت اموی در اندلس همین سیاست امویان شرق در غرب ادامه یافت و چندین حادثه خونین تر از حره و قتل عام و سرکوب نهضت های شیعی تا سلطه کامل امویان بر اندلس ادامه داشت. بنی عباس نیز با هدف حذف اندیشه وفقه جعفری از غرب اسلامی انجام شد. ابتدا دولت اغالبه را تاسیس کردند و این دولت بوسیله دولت شیعه فاطمیان سرنگون شد و فاطمیان با امواج توطئه های امویان اندلس هشتاد سال بیشتر در افریقيه دوام نیاورد و در مصر مستقر شد. نخستین دولت علوی اندلس، دولت مستعده بنی حمود، دولت مستقره امویان را برانداخت و چرخ فلک حرکت متناوب دول (دولا بینهم) در غرب اسلامی براه افتاد و دولت اموی اندلس دولت ادریس علوی مغرب اقصی را کنترل کرد و سه دوره ملوک الطوائف به همین شکل شاهد تسلسل دول است که دور اول آن بوسیله دولت متعصب به تسنن مرابطین به نیابت از خلافت عباسی و با فتوی امام محمد غزالی، برافتاد و دولت شیعه موحدین دولت مرابطین را برانداخت و خلافت عباسی، دولت شیعه کلبی سیسیل را برانداخت و با توطئه دولت بربری بنی زیری را از تشیع وارد تسنن ساخت و دولت موحدین با تحركات خلافت عباسی و جانشین سیاسی آن ها ممالیک تجزیه شد و دولت حفصیان در لانه افریقيه با کمک بیبرس مطابق میل ممایک مصر امویان و تسنن شکل گرفت. علمای شیعه اندلس، ابن ابار و ابن عصفور به قتل رسیدند و ابن سبعین به مکه و ابن منظور به مصر گریخت، تنها شرفا در مغرب اقصی در سایه دولت مرینی و بنی احمر اندلس دور از سلطه ممالیک موفق به تاسیس دولت شرفای سعدی و فلالی شدند که به نوعی فقط تشیع نسبی را استمرار بخشیدند. کتاب این قضیه تاریخی تناوب دول کلامی در غرب اسلامی براساس رقابت و تقسیم و گردش قدرت اسلامی در غرب اسلامی را بررسی کرده است و درستی نظریه ابن خلدون را بررسی کرده است. چنانکه ملاحظه شد نهمصد سال حضور مسلمانان در شبه جزیره

ایبری تنازع بی امان دول مستجده و مستقره متعصب به کلام تشیع و تسنن است و حضور پر رنگ اهل بیت در ایمان مسلمانان و حضور در ادبیات اندلسی بویژه در عهد زیربان همواره این فکر را ایجاد می کند که اختفای و حذف این چشمه زلال معارف از غرب اسلامی چه حوادث شگفت اوری از ظهور و سقوط دول در این منطقه داشته است. بخش اصلی این کتاب مورد انتحال واقع شد و به عنوان رساله دکتری در دوماحل از دانشگاه های کشور دفاع شد، مربوط به اهل بیت در آثار دانشمندان اندلس است البته کتاب به آثار اهل بیت در مغرب و افریقه هم پرداخته است. با وجود این انتحال اشکار از این متن پژوهشی یعنی موضوع اهل بیت در اندلس کتاب حاضر که یکی از اولین قرار دادهای موجود ان با پژوهشگاه موجود است مربوط به سال ۱۳۸۵ است اما پس از شانزده سال منتشر شد. در این مدت چندین رییس پژوهشگاه کتاب و مولف را سین جین کردند و فردی از مسولان همین پژوهشگاه که در زمان ارایه تحقیق هنوز در مقطع لیسانس بود و سال ها بعد به مراکز آموزشی بالا دست راه یافت و چندین سال بعد این بخش کالبدی کتاب را که فصلی عمده از کتاب است " اهل بیت در آثار دانشمندان اندلس "، را به عنوان رساله دکتری عرضه کرد. در حالی که رییس بخش مربوط بود. به هر شکل کتاب ربطی به روابط نسبت تسنن و تشیع در قرون ، ۱۶- ۱۷ - ۱۸ - ۱۹ و ۲۰-۲۱- ندارد. این پایداری و ناپایداری دول در شمال افریقا همچنان در کانون توجه بین المللی و در کنفرانس اسلام و تحولات ژئوپلیتیک خاورمیانه و شمال افریقا از انجمن ژئوپلیتیک ایران به دبیری خانم دکتر نسرین خانیها، در سال ۱۳۹۰ مقاله مولف با عنوان " زمینه های تاریخی و جغرافیایی و ژئوپلیتیکی ناپایداری دولت در عصر اسلامی " ارایه شد. مقاله اسیب شناسی حذف تشیع از غرب اسلامی در قالب بررسی جامعه شناختی ظهور و سقوط دول است. دولت حفصیان که میراث دار اصلی دولت شیعه موحدین بود و بنیانگذار ان از اصحاب حاص ابن تومرت بود، هنگام تاسیس این دولت این روایت را نقل میکرد " *افضل العبادات انتظار الفرج* "، تسلیم توطئه و کودتای مصری بیرس در تونس و اعوان داخلی او شد و نامه مکه ابن سبعین برای گرایش شیعی دادن به حفصیان شکست خورد و این گردش قدرت هزینه سنگینی برای جهان اسلام داشت و مقدمات سقوط نهایی اندلس را فراهم ساخت. کتاب تنقیح مناط تاریخی و جامعه شناختی وضع اندلسی است.

واژه های کلیدی: جامعه شناسی سیاسی، دولت، گردش قدرت، غرب اسلامی، وضعیت اندلسی

مقدمه اول: بنیاد جامعه شناسی سیاسی، جامعه شناسی دولت بوسیله ابن خلدون

تحلیل و فهم تاریخ غرب اسلامی در دیدگاه ابن خلدون نوعی پردازش و فهم گزاره های تاریخی در قالب جامعه شناختی سیاست است. او سیاستمدار مسلط با درک زنده گزاره حاضر است. از این تحلیل گزاره معاصر خود و شکل تاریخی آن به فهم دولت رسیده است. اندیشه دولت در متون اسلامی تشکیلات آمده است در مصادر اصلی و فرعی از علم دولت در تمدن اسلامی یاد شده است و تمدن اسلامی با مفهوم دولت به عنوان نهادهایی که قدرت را به صورت متمرکز بر همه اعمال می کند آشنا بوده اند که مطابق تعریف مدرن دولت است. مقاله پیشگامی جامعه شناسی دولت را در مقدمه ابن خلدون ملاحظه کرده است و حدود ششصد سال پیش از اروپا وارد شناخت تحرکات پدیده اجتماعی دولت بوده است. در مقاله علم دولت در تمدن اسلامی مولف (۱۳۹۷) حاکی از جایگاه خاص مفهوم دولت در واژگان سیاسی امت و جامعه اسلامی است. اندیشمندان شیعه و سنی از قرن نخست به صورت عام و در قرن چهارم به بعد به صورت تخصصی به امر دولت و تدوین متون تخصصی آن روی آورده اند. و بالاخره از علم دولت یاد کرده اند و این دولت شناسی تمدن اسلامی به جایی رسید که مورخی بزرگ دول اسلامی از قرن نخست و تا قرن هفت را در ارجوزه ای علمی تدوین کرده است. اصطلاحات خاص سیاسی اجتماعی در مورد دولت ایجاد کرده اند. مانند النظم، ترتیب، مخزن و المستجده و المستقره، و در نهایت دولت شناسی تمدن اسلامی ابن خلدون بربر است که فهم و هرمنوتیک سیاسی او از دولت همگام با نظریه های جدید جامعه شناسی دولت و خود نوعی گرایش فکری در فهم سیاسی اجتماعی و جامعه شناسی سیاسی دولت است شما با مطالعه این مقاله به این نتیجه می رسید که ابن خلدون مغربی واضع و مؤسس جامعه شناسی سیاسی است و یک مورد از موضوع آن را به نحو تفصیلی دولت و گردش قدرت بوسیله قدرت در مکان غرب اسلامی در طی هشتصد سال را تبیین جزیی کرده است.

دولت در اندیشه مدرن دولت های ایده ئولوژیک

جامعه شناسی دولت در قرن بیستم پایه گزاری شد. ماکس وبر دیدگاه هایی در مورد دولت مدرن دارد و اندیشه دولت را اندیشه مدرن و بخشی از تفکر مدرن می داند که نخستین بار در اروپای مدرن مطرح شده است. در جامعه شناسی در مباحث متفاوتی سخن از کارکرد دولتی ایده ئولوژی آمده است و از آن به عنوان قاعده یاد شده است. در قرن بیستم نخستین بار استفاده از ایده ئولوژی توسط دولت آمده است و نام ایده ئولوژی دولتی ذکر شده است و از ساختار دولت ایده ئولوژیک سخن گفته شده است. در دیدگاه وبر هم دول مارکسیستی و هم دول سوسیالیستی و هم سرمایه داری دولت قدرت را به صورت متمرکز بر همه گروه های اجتماعی اعمال می کند در دیدگاه مارکسیستی دولت در اختیار طبقه سرمایه دار و وسیله تامین منافع آن ها است. در دیدگاه تکثری هم دولت در حد وسط است و منافع طبقات گوناگون را در برمی گیرد. بحث هایی در مورد ماهیت دولت و کارکرد آن از زمان وبر تا قرن بیستم صورت گرفته است (ترنر ۳۷۴).

دولت در تحلیل جامعه شناختی ابن خلدون: غرب اسلامی آزمایشگاه دولت شناسی - دول مستجده و مستقره

ابن خلدون در قرن چهاردهم میلادی تحلیل سیاسی اجتماعی از دولت ارائه داده است و با اصطلاح خاص و بی سابقه از آن ها یاد کرده است. او بدون تردید بنیادگذار جامعه شناسی سیاسی دولت است. او به عنوان نخست وزیر دولت حفصیان و سفیر تام الاختیار دولت ممالیک در ملاقات با تیمور لنگ و قاضی القضاة دولت ممالیک مصر و رئیس خانقاه های مصر آخرین منصبی بود که داشت و همه نهادها و سازمان های دولت را تجربه کرده بود و بر دستگاه قضا و مجریه و قانونگذاری احاطه داشت. او با ذکر کلمه تشکیات دولت سیر و فرایند تشکیلات اداری در دول اسلامی در شرق و غرب جهان اسلام از زمان پیامبر تا عصر خود را ذکر کرده است و در فصل مستقلی تشکیلات اداری دولت حفصیان را توصیف کرده است او که معاصر گردش قدرت دول در مغرب و اندلس و افریقه است از این همه گردش قدرت متعجب شده است و در مطالعه دول ها در آزمایشگاه غرب اسلامی به نظریه ای دست پیدا کرده است و چگونگی سیر دول را توضیح داده است. نظریه او فرضیه دول پایدار و ناپایدار است که به صورت متناوب به قدرت می رسند

. البته پیش از ابن خلدون، عبدالواحد مراکشی مورخ دولت موحدین در گزارشی برای ناصر خلیفه عباسی تعجب خود را از گردش قدرت در غرب اسلامی اعلام کرده و نام گزارش خود را المعجب یعنی مایه شگفتی نامیده است. ظهور و سقوط حدود سی دولت اسلام و حتی گردش قدرت دول های خوارج بنی رستم اباضیه و بنی مدرار صفریه و سایر خوارج و قدرت و دول مسیحی در غرب اسلامی از شگفتیه های این قطعه از کره زمین در طی حدود هفتصد سال است. مطالعه ابن خلدون و ن به تصویر جزئیات تشکیلات دولت و بیان ساختار دولت منجر شد. ابن خلدون نشان داده است که دول ها با مسیر راه مستقره و مستجده حرکت می کنند و امد و شد دارند. و کتاب این حرکت را در ذکر جزئیات ظهور و سقوط دول اسلامی در غرب اسلامی نشان داده است که ذکر آن از گنجایش مقاله دور است و در کتاب آمده است.

دستگاه ایده ئولوژی دولت و پیشگامی ابن خلدون بر نظریات جامعه شناسی ایده ئولوژی

این نظریه قرن بیستم چنانکه ملاحظه می شود روند حرکت دولت، دول ها در طی نهصد سال در غرب اسلامی را طبق نظریه ابن خلدون و اصطلاحات خاص او توضیح می دهد. دول هایی که بواسطه بسیج و اتحاد و تعصب ایده ئولوژیکی اعتقادات کلامی متحد شده اند و خاستگاه انسجام اجتماعی آن ها ایده ئولوژی است. قرون مدرن در برخی از اوقات آن شاهد ظهور و سقوط دول ایده ئولوژیک است و ایده ئولوژی از دوره مدرن تا کنون چند بار اروپا و دنیا را تکه پاره و تقسیم کرده است و در آینده علی رغم تضعیف و نابودی ایده ئولوژی عملکرد مخفی آن تاثیر می کند به هر حال این کارکرد ثابت و مستمر ایده ئولوژی بوسیله یکی از شاهدان این کارکرد توصیف شده است و ماده اصلی این پژوهش در قرن بیست و یکم است. ترتیب کارکرد ایده لوژی و دول در غرب اسلامی در قرون وسطی به این ترتیب است. امویان متعصب به تسنن اموی بودند و همه فرق تسنن و تشیع غیر از مالکیه را از اندلس حذف کردند و اباضیه و سایر خوارج تعصب بر اصول ایده ئولوژیکی دول خارجی و فقط بر عقاید خود بودند و دول اغالبه تعصب بر عقاید خلافت عباسی و دول فاطمیان بدنبال بازگشت به اصول تشیع بودند و دول بربر زیریان به عنوان پرچمدار تشیع فاطمیان در افریقه تا مدتی عمل کردند ولی با توطئه های مخفیانه و اشکار و خونین امویان در مغرب و اندلس زیریان از جنوب اندلس و از افریقه حذف و باقیمانده آن ها سنی و اموی

شدند. سرگردانی زیرپان کشته شده بدست امویان برسم اموی که کشته های خود را بر سر نی در شهر ها می گردانیدند. سفاکانه ترین جنایات امویان در حذف فیزیکی بربر متشیع از اندلس است. و مرابطین مسلح به ایده ئولوژی سلف، اوامر خلافت و فتاوی امام محمد غزالی در محو تشیع را اجرا کردند و سرانجام نهصد سال کشاکش ایده ئولوژی ها در غرب اسلامی این منطقه طعمه غرب مسیحی و بخشی از شرق اسلامی شدو در نبرد مسیحیت و تسنن حنفی عثمانی بر ای تغییر اجتماعی در تونس، تسنن حنفی عثمانی، دولت عثمانی بر افریقه ومغرب اوسط حاکم شد و فقط در مغرب اقصی، چیزی از تشیع نسبی باقی ماند که شرفای سعدی و فلالی ان را در مغرب اقصی حفظ کردند و تشیع واقعی حذف و قتل عام و مخفی شد. این سرنوشت گردش ایده ئولوژیک قدرت در غرب اسلامی است.

مقدمه دوم: زمینه تاریخی و جغرافیایی غرب اسلامی

غرب اسلامی سرزمین های واقع در غرب مصر از مرز برقه تا جنوب فرانسه است که شامل شبه جزیره ایبری و افریقه و مغرب بزرگ عربی است اسلام با فتح مصر فتوحات را در افریقه با فتح ان به سال ۳۵ هجری ادامه داد که افریقه دروازه ورود به غرب و نقطه استراتژیک جهان و بارها محل گردش قدرت بین ایران و روم واسلام و روم بوده است پس از تکمیل فتح افریقه مسلمانان در ۹۱ هجری وارد اندلس شدند و تا تولوز در جنوب فرانسه را تصرف کردند. در این مدت که نیروهای اسلامی از شرق وارد غرب شدند لانه گزینی و تقسیم قدرت بروفق عقاید تسنن و تشیع و خوارج صورت گرفت و خشتی که از روز اول بوسیله امویانی که در صف فاتحان نفوذ کردند و جریان فتح را بدست گرفتند، و با حذف کامل تشیع پیش رفتند و اساس نخست فتوحات در مغرب را از آغاز منحرف کردند این خشت کج نهاده شد تا سقوط نهایی اندلس و تقسیم مغرب بزرگ عربی ادامه یافت و این سرزمین همواره شاهد پایداری و ناپایداری بود و در بستر همین وضعیت ده ها جنگ را تجربه کرد و سراسر عمر دول اسلامی در این منطقه جنگ داخلی و جنگ های صلیبی با دول انگلیس فرانسه المان ایتالیا مسیحیان اروپا است و کتابی که تالیف شده است توصیف و تبیین وتحلیل جزئیات همین پایداریها و نایداریها در قالب بیش از بیست و چهار دولت است.

اهل بیت در متون اسلامی و آثار دانشمندان اندلس

نیروی محرک دول و تقسیم قدرت و عامل گردش قدرت نوع گرایش به اهل بیت و سپس مسئله تشیع بود. امویان اندلس دولت ضد اهل بیت در اندلس به پا کردند درحالی که هم زمان ادریسیان و فاطمیان در مغرب اقصی و ادنی دولت هایی با محبت اهل بیت تاسیس کردند. این دوری و نزدیکی به اهل بیت در سراسر محدوده غرب اسلامی و در دولت های مستقره و مستجده وجود دارد براساس این ایده کتابی در قالب قرارداد با یک پژوهشگاه و به پیشنهاد نخستین برخی از افراد ان تدوین شد بعد از گذشت موعد مقرر پژوهش تجویل شد اما انتشار آن به تعویق افتاد، و از بخشی از پژوهش سرقت و انتحال صورت گرفت و از ان برداشت شد. مولف پس از مطلع شدن از این انتحال که در این پژوهشی انجام گرفت پژوهشی که سال ۱۳۸۵ در قرار داد آمده است و در زمان مقرر ارایه شده بود، ان را در دو بخش مستقل منتشر کرد و یک قسمت که اصل

کتاب با عنوان فرهنگ و سیاست شیعه در مغرب اندلس و آفریقه عنوانی که در شکل نخست طرح تصویب شده بود و یک فصل از کتاب را که عنوان اهل بیت در متون اسلامی اندلس داشت را نیز به طور مستقل منتشر کرد. و در مقاله حذف اهل بیت عامل سقوط اندلس بر نظریه ابن ابار تاکید شده است و این مسئله ان جا متذکر شده است.

امویان اندلس و اجراءات ستم گری در غرب اسلامی

امویان موج ستم گری خود در دمشق را به قرطبه منتقل ساختند و گزارش های متعدد در متون اندلسی در اجراءات ستم گرانه امویان در اندلس وجود دارد که بسیاری ان ها در کتاب تاریخ تحلیلی اندلس و مغرب (۱۳۸۹) و این کتاب آمده است.

محو و حذف اهل بیت از اندلس و زمینه سازی سقوط اندلس

محور تحرک امویان در اندلس محو مخالفان بویژه اهل بیت و تشیع بود. ابن ابار مورخ متخصص اندلس که خود قربانی اهل بیت نگاری در اندلس شد و در زیر ضربات نیزه حفصیان از پادر امد با نوشتن کتاب در اخبار تشیع در اندلس و سبطین به شهادت رسید. چون سیاست او مخالف امویان بود و کار اونشان داد علی رغم تلاش نظامی امویان بر حذف اهل بیت از اندلس دوقرن پس از سقوط ان ها هنوز ادبیات اهل بیت در متن ادبیات اندلسی جا دارد و ابن ابار ان را ثابت کرد و نیز ابن منظور در لسان العرب بخشی عمده از اثار و حکم علی ع را آورده است و ابن سبعین مفهوم اهل بیت و محوریت ان ها در عرفان را مطرح کرده است و بسیاری از شعرای اندلسی نظم در مقتل امام حسین ع دارند و مقتل مستقل ابن ابار مفقود است. البته شهادت ابن ابار نشان داد سیاست حذف اهل بیت از اندلس همچنان برقرار بوده است و فردی که قصیده اندلسیه را سرود و خلیفه دولت حفصیان که قدرت بغداد و بیعت جهان اسلام را داشت دعوت کرد اندلس را از سقوط نجات دهد. این قصیده در دیوان شعر ابن ابار هست. از اهالی بلنسیه سقوط این شهر را نظاره می کرد و می دانست سقوط ان به منزله زمینه سقوط نهایی اندلس است و قصیده ای بلند سرود و به دربار مستنصر حفصی رفت اما در دربار حفصیان که دچار تفرقه شدو تحت نفوذ ممالیک مصر عمل می کرد وبا کودتایی بیبرسی مصری ممالیکی چند عالم شیعه و ابن ابار را به شهادت رساندند و حرکت تشیع در آغاز تاسیس جفصیان را در نطفه خفه کردند کما این که حرکت تشیع در مصر را در آغاز تاسیس دولت علی ع از بین بردند.

اجراءات ستمگرانه در اندلس در عصر امویان - استمرار ستم گری سپاه شام در اندلس

سپاه شام همینطور که شهرهای جزیره ومصر و شام و حجاز را برای امویان لگد مال و سرکوب و تسلیم کرد در اندلس این کار را ادامه داد و فراریان حادثه حره در مدینه که از چنگال سپاه شام گریخته بودند را پیدا کرد و به وضع اسفناکی کشت و اسیر کرد و فروخت. و چندین قیام شیعی در مرکز جنوب و شمال اندلس را درهم شکست. که در کتاب آمده است. امویان لعن نام علی ع در منابر اندلس را هم برقرار ساختند. و همانطور که لعن علی ع در منابر شام را اجباری کرده بود و به همین منوال

امویان اندلس سپاه شام را مأمور حذف و نابودی تشیع ساختند. رفتار سپاه شام با باز ماندگان حره و تعقیب آن‌ها خود نشانه رنده بودن پدیده اموی گری در جهان اسلام است. بافت اجتماعی اندلس با شیوه های استبدادی امویان با فاصله اجتماعی عمیق با دولت وقت از دوره ولاه تا امویان شکل گرفت و اکثر بومیان اندلس به فرهنگ و دین خود ماندند و دولت اموی علی رغم ظاهر پایدار همواره ناپایدار و در جنگ های طولانی فرسایشی و صوایف و مشتی بود و هزینه هنگفتی برای جنگ و مهار بومیان داد و لذا با شورش ها کنترل طبیعی جامعه را از دست می داد.

بنی حمود و استقرار اولین دولت شیعه در اندلس

سهم شیعه در ملوک الطوایف به بنی حمود رسید و آن‌ها که از نوادگان ادريس بودند نخستین دولت علوی را در اندلس تاسیس کردند. و در این بین دولت های کوچک نیمه مستقل متمایل به تشیع هم پدید آمدند. نیز دربار آن‌ها مأمّن شعرا و علمای شیعه بود که پس از فروپاشی اندلس در شهرهای مختلف پراکنده شدند؛ دولت هایی که هم پیمان دولت فاطمی مصر بودند. روی کار آمدن دولت شیعه در اندلس وسائط شدن دولت دویست ساله امویان اندلس بدست بنی حمود که از نسل ادريس بودند از شگفتی های تاریخ اندلس است. کتاب زمینه اجتماعی سقوط امویان پیش از پیدایش بنی حمود را با بررسی اوضاع اجتماعی قرطبه آورده است.

مرباطین و نیابت از خلافت عباسی در براندازی و محو تشیع از غرب اسلامی – بسیج یکپارچه نیروها عصر مرباطین

مرباطین بزرگترین گردش قدرت نظامی و ایده ئولوژیکی در غرب را به نیابت از خلافت عباسی بوجود آوردند چندین جنگ داخلی و یک جنگ بزرگ صلیبی العقاب در کارنامه مرباطین هست. مرباطین بربرهایی بودند که به شکل مخفیانه در دره رودسنگال متعصب به عقاید خود تربیت سیاسی نظامی دیدند و هسته اولیه دولت مرباطین را شکل دادند. که نخستین کار آن‌ها اجرای فرمان امام محمد غزالی در محو تشیع از اندلس و حذف آن از مغرب بود. آن‌ها دولت ایده ئولوژیک بوجود آوردند در مقاله تحولات فلسفی کلامی مرباطین (۱۳۸۱) از آن‌ها با عنوان دولت کلامی یاد کرده است آن‌ها پس از اجرای فرمان خلافت عباسی در اندلس لقب امیر المسلمین گرفتند. بسیج ایده ئولوژیک نیرو در عهد مرباطین و انسجام اجتماع آن‌ها نمونه مثال زندگی در کارکرد نظامی اجتماعی سنت رباط در جهان اسلام است.

موحدین و تاسیس دولت قدرتمند شیعه بازگشت تشیع

دولت و امپراطوری موحدین در حالی که تشیع خود را مخفی نگه داشت. با این وجود ابن تومرت نسب خود را به امام حسن رساند و ریشه دولت خود را به دل تاریخ برد. و نسل خود را به امام حسن ع رساند و تا کنون تشیع نسبی منسوب به او به عنوان شرفا در مغرب حکومت را در دست دارند. مردم مغرب و اندلس وقتی او امر به معروف و نهی از منکر بزرگ مرباطین می کرد مانند پروانه جمع شدند و بسیجی بسیار بزرگتر از بسیج مرباطین درست شد و ریشه مرباطی را کند و آنها را کافر به

توحید خواند و پیروان خود را موحدین نامید که به توحید اهل بیت معتقدند. این نشان می دهد ریشه‌های تشیع در بین عموم مردم بومی در قلب آن‌ها اعتقاد به اهل بیت هست و امویان و عباسیان مانع ظهور آن بوده اند و برنامه ریزی دولتی ابن تومرت آن را آشکار ساخت و دولتی خاص تاسیس کرد و صدسال مغرب و اندلس را امپراطوری ساخت غربی‌ها از دولت ابن تومرت با عنوان امپراطوری موحدین یاد کرده‌اند بیشترین خطری که آنها را تهدید می کرد خلافت عباسی و نایب آن‌ها بنی غانیه بقایای مرابطین در افریقیه بود . و سپس تهدیدات صلاح الدین ایوبی بود که با سقوط فاطمیان بر مصر مسلط شده بود . عقاید موحدین رگه های قدرتمندی از تشیع در مهدویت و عصمت امام دارد این دولت موفق شد مرابطین را از مغرب و اندلس از حوزه قدرت خارج سازد . دولت موحدین به منزله بازگشت تشیع و تاسیس دولت کلامی جدید براساس کلام تشیع بود بسیج نیروها در مغرب و اندلس و آثار ایده ثلوثی دولت موحدین در یکسان سازی بافت اجتماعی تا یکصد سال دوام آورد و موحدین در چند جنگ صلیبی از جمله الارک بیش از سیصد سال سقوط اندلس را به تاخیر انداختند اما خرابکاری و توطئه بقایای مرابطین در افریقیه یعنی دولت محلی بنی غانیه که صلاح الدین ایوبی و دولت عباسی آن‌ها را حمایت می کرد از سمت جنوب از مصر و دول صلیبی از شمال عرصه را برموحدین تنگ کردند صلاح الدین قصد حمله از مصر به افریقیه را داشت و موحدان را تهدید می کرد . و موحدین در جنگ صلیبی ششمین و استمرار جنگ های بعدی موقعیت خود در مغرب و اندلس را از دست دادند و توطئه های داخلی و خارجی امپراطوری موحدین را چهارپاره مغربی اندلسی کرد و میراث دار اصلی آن‌ها در افریقیه عقاید شیعی موحدین را کنار گذاشت و با تحرکات بیبرس که توطئه های خلافت عباسی را ادامه میداد به تسنن گرائیدند. بدین سال ایده ثلوثی موحدان هم ضعیف شد و جای خود را به ایده ثلوثی حفصیان داد و متصرفات آن‌ها در اندلس به جنوب اندلس محدود شد و در اختیار بنی احمر قرار گرفت.

شکل گیری دوت حفصیان در لانه افریقیه - نامه مکه ابن سبعین ، گرایش شیعی به حفصیان

دولت حفصیان در دنیای اشفته مدیترانه غربی و شرقی دولت قدرتمندی را بر فراز ثروت انبوه معنوی و مادی موحدان شیعه تاسیس کردند . انحراف آن‌ها از تشیع و تاسیس دولت تسنن مانند انحراف زیریان از تشیع در عصر فاطمیان افریقیه و رفتن به زیر پرچم خلافت بود . آن‌ها مجبور شدند علمای برگ شیعه عصر موحدین را ترور و تبعید کرده و یا از اندلس و مغرب فراری دهند . ابن ابار و ابن سبعین ترور شدند و ابن منظور و ابن عربی به مصر گریختند . و تشیع در لابلاي متون ادبی و عرفانی آنها مخفی شد . از لسان العرب یکی از مصادر نهج البلاغه است و بسیاری از آثار و حکم علی ع را ابن منظور آورده است . ابن سبعین که به مکه گریخت در مکه باکمک شریف مکه ابونمی نامه ای تدوین کرد که به نامه مکه معروف شد او کوشید زمینه های نظری تشیع حفصیان را به جهان اسلام گوشزد کند و کارکزاران حفصیان را در بحبوحه شکل دادن و تاسیس خلافت به تشیع هدایت کند . روی سکه های حفصیان در ابتدای خلافت هنوز شعایر شیعی مهدویت المهدی امامنا هست و عبدالواحد بنیانگزار واقعی آن‌ها مکاتبات خود را با افضل العبادة انتظار الفرج شروع می کرد . ابن سبعین به خاطر این تلاش شجاعانه بوسیله بیبرس ترور موزیانه شد و حفصیان با گرایش تسنن حکومت تاسیس کردند.

نتیجه کاربردی آسیب شناسی حذف اهل بیت و قدرت تشیع از غرب اسلامی سقوط دو خاکریز اسلامی در برابر غرب

ابن خلدون پژوهش علمی دقیق در رفتار دول غرب انجام داد جامعه شناسی سیاسی را بنیاد کرد. تعقیب علمی رفتار دول غرب اسلامی مبین پیروی آن ها از الگوی تغییرات متناسب با اندیشه کلامی است و نبرد کلامی مقدم بر جنگ قدرت است. دلی که یکدیگر را فقط به بهانه عقاید کلامی ساقط کرده اند در کجای الگوی قدرت ایده ثلوثی هستند. ایده ثلوثی و ظهور و سقوط دول در غرب اسلامی در فاصله فتوحات تا سقوط منحنی حرکت خاصی را نشان می دهد که امکان رسم منحنی کمی آن وجود دارد. هر قرن شاهد حدود ده جنگ و یک ظهور و سقوط است که محور منازعات ایده ثلوثی و مطالب موضوع کلام است. این وضعیت را شاید بتوان وضعیت اندلسی نامید که دول در رقابت و نزاعی بی پایان فقط در پی حذف یکدیگر هستند این رقابت دول اسلامی کلامی سرانجام منجر به حذف نهایی قدرت اسلامی از اندلس و سقوط نهایی آن شد و مغرب بزرگ عربی را در بند کشید و به نهایت تفرقه و ضعف و بی اعتمادی کشاند و این نتیجه ثابت وضعیت اندلسی است.

دست آورد عملی برای آینده - نابودی اموی گری

مطالعه جامعه شناختی سیر دول در غرب اسلامی نشان داد اموی گری عامل تخریب جهان اسلام است. با این اموی گری قدرت سخت مسلمانان خاکریز اول اندلس سقوط کرد و راه اقتصادی ابریشم از دست رفت و راه علاج بازگشت به نقطه اول زمینه سقوط خاکریز اول و کنار گذاشتن مطلق اموی گری است. حکمت ضرورت لعن ابدی امویان که از منبر رسول خدا بالا رفتند را در این مطالعه تاریخی می توان بوضوح ملاحظه کرد. امویان قدرت سخت نظامی و اقتصادی تمدن اسلامی را با حذف سفاکانه بخشی از امت و جامعه اسلامی و عربی از بین بردند و زمینه ای اشغال و سقوط جهان اسلام را فراهم ساختند و غرب مسیحی و یهودی را تا مرز های حجاز راه دادند.

منابع

فرهنگ و تمدن اسلامی در عهد حفصیان ۱۳۸۴ واحد علوم و تحقیقات تهران. ۱۳۹۵ انتشارات علویون قم.

دولت حفصیان ۱۳۹۷ سرای کتاب قم.

اهل بیت در متون اسلامی اندلس ۱۳۹۵ انتشارات علویون قم

تاریخ تشیع در غرب اسلامی ۱۴۰۱.

المعجب فی تلخیص اخبار المغرب ترجمه و تحقیق شهیدی پاک ۱۳۸۹ دفتر همکاری

مدخل بنی حمود دانشنامه جهان اسلام ۱۳۸۴.

تاریخ تحلیلی اندلس و مغرب ۱۳۸۹.

**history of Shi'ism in west of Islamic territories book Detailed explanation
after sixteen years ,political sociology of state**

Dr. Mohammad Reza Shahidi Pak

Islamic Azad University Central Tehran Branch

Abstract

Ibn Khaldun conducted a detailed scientific research on the behavior of the Western countries and founded political sociology. The scientific study of the behavior of the Western Islamic countries shows that they follow the pattern of changes corresponding to theological thought and the verbal battle precedes the power struggle. Under the pretext of religious beliefs, ideology and the rise and fall of states in the Islamic West between the conquests and the fall show a certain movement curve that can be drawn quantitatively. Every century witnesses about ten wars and one rise and fall, which is the focus of ideological conflicts and the content of the topic of the word. This situation can perhaps be called the Andalusian situation, where the countries are in endless competition and conflict only to eliminate each other. This competition of theological Islamic states finally led to the final removal of the Islamic power from Andalusia and its final fall, and imprisoned the great Arab Maghreb and led to the ultimate division, weakness and mistrust. And this is the constant result of Andalusian situation.